

„De geest is wel gewillig maar het vleesch is zwak.“

Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt; de geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.
Markus XIV: 38

Het waren diep aangrijpende oogenblikken, die de Discipelen, onderwijl Jezus in Gethsemane streed, terzijde in hun geestesverblindende doorwroeten. Rijk en bezielend bleef hun nog steeds de herinnering bij van de schoone dagen, toen Jezus hen in de steden en dorpen had uitgezonden, om Israël ter bekeering te roepen, en hun diep indringende oproeping zelfs met wonderen te steunen. Toen was het één rijke bezieling, die hen had aangegrepen. Vreese hadden ze niet gekend. Wat hun doenlijk bleek, had hen zelve verrast, en al ware het ook, dat ze in menig dorp, in stee van ingang te vinden, op onverschilligheid en verzet stuitten, geen oogenblik ontzoon hun toch de hooge moed, en straks konden ze, na hun wonderoeping volbracht te hebben, tot Jezus wederkeren met dank en aanbidding.

Maar thans in Gethsemane was 't zoo geheel anders. Jezus was dusver, alle deze drie jaren, het middenpunt van hun Apostolische werkzaamheid geweest, en op wat tegenstand of verzet ze ook stelden, als ze hun Messias weer opzochten en terugvonden, week alle zorg weer, en waren ze geestelijk overvloedig en gelukkig. Doch hier in Gethsemane stond 't nu alles zoo heel anders. Hun verwachtingen waren teleurgesteld. Stelliglijk hadden ze gehoopt en verwacht, dat straks het Koninkrijk van den Messias zou doorbreken. Alle strijd en worsteling zou dan een einde nemen. Hun Heer en Meester zou als Koning van het Godrijk over geheel de aarde, ja over geheel de Schepping triomferen, en zij, als zijn jongeren, zouden in zijn glorie niet maar verzadigd, maar tegelijk met hem verheerlijkt worden. Hoe telkens Jezus er hen ook op gewezen had, dat het naar die heerlijkheid niet anders dan door donkere paden kon gaan, en hoe 't bitterste lijden, ja de scheiding straks te komen stond, zij waren blijven vasthouden aan de rijke verwachting, dat nu, binnen enkele dagen, ja uren, de vervulling van hun heerlijkheid verwachtingen zou ingaan, en daarom kon hun ziel 't niet zetten, en 't niet dragen, dat Jezus hen nu juist in de donkerheid van zijn lijden inleidde, en, alle glorie terzijde zettend, zoo eeniglijk wees op de bange scheiding die stond in te treden en op de bittere vervolging die naderende was.

't Was hun te veel, 't was hun te machtig. Innerlijk gevoelden ze zich als verscheurd en aan zich zelf vreemd. Vandaar de onthutsing die zich van hen meester maakte. Hun overspannen zenuwleven kon 't bange lijden, dat hen overviel, niet langer dragen. Vandaar dat ze inwonken, en aan zich zelf ontvielen, en door slaap overweldigd, Jezus aanstaarden, als waren ze thans reeds geheel van hem vervreemd.

Jezus doorschouwde hen hierbij geheel. Waren ze geestelijk van hem afgevalen, om terug te keeren in het wereldleven, en niet anders uit die wereld met zich te nemen, dan het besef van de schreidelijke teleurstelling? Jezus verklaart het ons zoo geheel anders. Neen, hun greep was niet onthutend. Ze dachten er niet aan, om van hun Heiland af te vallen. In het diepst hunner ziel bleven ze hem trouw. „De geest, zoo bevestigd Jezus hoo, de geest in hun ziel was wel gewillig.“ In niets lieten ze hun Heiland los. Zielsluizing bleven ze aan hem kleven. Allen maar, ze konden wat ze nu voor oogen zagen, niet rijmen met hun roeping. Jezus zou hun Messias zijn. Jezus als Messias zou de wereld voor zich doen knielen. En zij zouden zijn getuigen zijn, om zijn Majesteit in die verloren wereld te gaan uitroepen. En nu werd dit alles hun plotseling afgesneden. Er bleek niet alleen niets van Jezus Majesteit en glorie, maar zelfs de weinige eere en het beperkte ontzag dat hem dusver bij zijn omgang onder Israël te beurt viel, werd nu geheel verdonkerd. Niet hij zou over de wereld, maar de wereld over hem triomferen. Dit nu konden ze niet aan. Die spanning was hun te machtig. Hoe ze het ook poogden in te denken, hun geest mocht 't een oogenblik schijnbaar grijpen, doch dan was het vleesch weer te onbetuigd, om er dieper in te dringen. Het Eli Lama Sabachani hadden ze belust, maar niet in zich opgenomen, en waar de ontzettende tegenslag van de Godverlatenheid Jezus zelf in zich zelf siddere dreed, zoort hij 't uitroep: „Waarom hebt Gij mij verlaten,“ daar hadden de discipelen den ontzettenden klank wel door hun ziel hooren ruischen, maar ze hadden de geestelijke macht gemist, om de volkomen omzetting van hun eigen ziel in hun eigen geest met te maken. Hoe Jezus ook reeds maanden vooraf hen had voorbereid op het ontzettende oogenblik van Gethsemane dat toch te komen stond, zij hadden de wilskracht en het doorzettingsvermogen gemist, om er metterdaad in te leven. Ze hadden Jezus ontzettende profetie wel aangehoord, maar niet in zich opgenomen. En nu in Gethsemane de aangrijpende werkelijkheid hen overviel, en ze hem plotseling als bewijzen zagen, nu gevoelden ze zich innerlijk vaneen scheuren. Ze konden er niet uitkomen. Het bleef hun een ongelukkig gebaren schijnen. En toch was het zoo. Ze hadden de noodkreet in den Hof belust. En door dat alles overmand en aan zich zelf onttrokken, zoeken ze schier machteloos in, niet uit ontrouw, maar juist als gevolg van hun trouw aan Jezus. Het waren onmogelijkheden, waarin ze zich verstrikt gevoelden, en ze bleven zich zelf geen meester meer.

Van afval van de discipelen was alzoo geen sprake, en ware voor ons opengelicht wat in die ure innerlijk in hen omging, zoo zou de daandoening en aangrijping wel blijken verschillend te zijn geweest, naar ieders aard, karakter en temperament, maar toch is er geen zweem van twijfel, of Judas nu uitgezonderd, kleefde ook in die lange ure hun geest innerlijk aan Jezus. Ze konden hem niet loslaten, ze konden geen oogenblik ook maar ingaan in de gedachte dat ze zich in Jezus bedrogen hadden. Aan hen zelve alleen lag de schuld, dat ze in hun onjuiste voorstelling volhard hadden, en er niet hadden kunnen inzien, dat Jezus' majesteit en glorie tijdelijk onder zou gaan, en dat zij, als Jezus apostelen, in dat taan van zijn glorie mede moesten lijden. Ze zagen het nu als voor oogen. Het zelfbedrog waaraan ze zich hadden overgegeven, sneed hun ziel als uitreken. En daarom, de geest was wel gewillig, om als tot in de diepste zelfvernederend met hun Heiland mee af te dalen, maar ze konden in die gedachten niet overgaan. Het stuitte hen, o, Nu ze zagen

dat 't naar den dood en naar het Kruis ging, voelden ze zich als inwendig aan zich zelf vreemd. Er was nu geen twijfel, er was geen aarzelen meer. Ze hadden zich bedrogen. Ze hadden de bittere werkelijkheid die te komen stond, niet durven indenken. En nu brak 't alles in hen. Ze voelden waarop het neer zou komen. Ze voelden voor en met Jezus wat te wachten stond. En, o, ze zouden zoo van heeler harte hun Heiland tot op 't Kruis gevolgd hebben. Maar ze konden hun eigen gevoel, ze konden hun eigen gewaarwording niet doorzetten. De geest was wel gewillig. Ze doorzagen het, maar het nu alles op neer kwam, maar in hun menselijke voorstelling konden ze 't niet opnemen. Hun vleeschelijke toevoeging liet hen in den steek. En zoo was de geest wel gewillig. In alles wilden ze hun Heiland volgen en met hem in 't lijden gaan. Maar ze verstonden het niet. Hun verbeelding, hun voorstelling, hun lichamelijke denken kon den overgang niet doornemen. En zoo ontzoon ze machteloos aan zichzelf. Hun geest besweek. Hun klaarheid en helderheid van geest ging in den slaap onder. Het werd hun te machtig. Het overstelpte hen. En de sombere macht der bedwelmende deed hun geest berispen tot inslapens toe.

Het ontbrak den Discipelen van Jezus aan zelfbeheersching. Ze hadden, zoo diep ze konden, in de rijke Messiasgedachte ingeleefd. Maar ze hadden hun geest niet genoegzaam weten te sterken om den valschen prikkel van wat hen uitwendig bekoorde, af te stempelen. o, Ze zouden zooveel hooger hebben gestaan, en innerlijk zooveel rijker zijn geweest, als het geloofswaard in hun geest reeds maanden terug, toen Jezus hen voor 't eerst van zijn naderend Kruis getuigde, op eenmaal de uitwendige verwachting had losgelaten, en aanstonds in de rijke, geestelijke gedachte van de verzoeking en van de verlossing die door het Kruis stond te komen, ware ingegaan. Meer dan een gevoelde zeker ongetwijfeld de pijnlijke worsteling tusschen die twee. Eenzijdig het lijden en sterven dan, om door verrijzenis en hemelvaart den Middelaar te doen zegenen, maar dan toch ook weer hun Israelitische verwachting om het volk Gods over de wereld te doen regeren en zelve aan die glorie, die dit met zich zou brengen, deel te erlangen.

Het ging ook in hun zielbeef zo op en neder. De één maal dreef 't alles hun ziel naar aanbidding uit, zoo zelfs dat de Geest geheel over de aardse verwachtingen zou triomferen, maar een ander maal ontzoon hun toch weer de moed, om alle aardse verwachtingen prijs te geven, en eeniglijk in den geest den triomf te zoeken. De geest in hen had het telkens in hen afgelegd, om telkens weer de rijke verwachtingen van Israël's aardse glorie te doen zegenen. En hoe nu ook hun ziel aan Jezus kleefde, thans nu ze in Gethsemane de breuke voelden komen, werd 't hun te machtig. Ze konden den ontzettenden overgang, die hierin school, niet meer medemaken. Het ontbrak hun aan die zelfbeheersching van hun innerlijk leven, om wat hun geest zocht en belesd, nu ook in de ontzettende feiten van het leven vast te houden en door te zetten. Ze waren Jezus halverwege in zijn Messiasloop gevolgd, maar ze bezweken, nu de eindontplooiing hen als overviel. Zoo was het toen, zoo was het in hen, en zoo blijft 't steeds nog voor een ieder die aan zijn Heiland zich vastklemt. Een geestelijke actie, die slechts halverwege doorgaat, stelt altoos zoo bitter teleur. Wie ook in de bange tijden en in de benardste oogenblikken den geest in zich wil voelen triomferen, moet niet half maar heel zich gewonnen geven, en zulks zoo, machtig dat niet slechts voor een oogenblik maar voor steeds de triomf in ons hart aan Jezus blijft.

Dr. A. K.

Amsterdam, 5 December 1919.

In plaats dat na het eindigen van den oorlog — van vrede kan men nog altoos niet spreken — een betere toestand is ingetreden, schijnt het veeleer, alsof de moeilijkheden nog grooter worden en de druk nog zwaarder.

Niet dat we in ons land geen oorzaak tot dank zouden hebben. Van een bewaken onzer grenzen isgeen sprake meer en de zware dienst, dien onze verdediging van onze zonen eische, is gelukkig voorbij. Onze landsverdedigers konden weerkeren naar hun haardsteden, en het gezinsleven, dat zoo ernstige schade heeft geleden, hervatte weer zijn gewonen loop. En evenzo kunnen we niet dankbaar genoeg wezen, dat de schaarschte van levensmiddelen en de brandstoffennoed voor mildere bedeling plaats maakten. Al is er, vooral wat de brandstoffen betreft, geen overvloed, toch behoef men maar de berichten uit het buitenland te lezen, vooral uit de overwonnen landen, waar zoo schreurende nood heerscht, om God te danken dat het bij ons niet alzoo is. Vooral wat de levensmiddelen betreft, hebben we over niets meer te klagen. De oogst was overvloedig; onze veestapel levert weer melk en boter en vleesch; we konden zelfs van onzen overvloed naar buiten uitvoeren. En wat we aan graan te kort kwamen, leverde het buitenland ons. Wie terugdenkt aan den toestand voor twee jaar, aan het nijpend gebrek dat toen geleden werd, en aan de vrees, die aller hart voor de toekomst vervulde, kan niet anders dan dankbaar wezen, dat het dagelijksch brood ons thans weer zoo mild door Gods goede hand geschonken wordt. En niet alleen dat we daardoor stoffelijk er beter aan toe zijn, maar ook de demoralisering van ons volk, die een schier afschijdelijk gevolg was van de distributie met haar aanhef, hield op. Men behoefte niet meer langs allerlei slinksche wegen voor zijn gezin en zich zelf te zorgen, om voor gebrek bewaard te worden. De smokkelhandel nam een einde naarmate de distributie verdween. En, om ook hierop nog te wijzen, het gevaar van een sociale revolutie, dat zoo ernstig dreigde, toen de sociale revolutie van Rusland uit over Duitschland tot onze grenzen toe zoo hoog opsatte en alles, wat ons lief is, dreigde mee te voeren in haar draaikolken, is thans wel afgewend. Niet alsof het niet straks weer het hoofd zou kunnen opsteken, wanneer buiten onze grenzen het Communisme nieuwe overwinningen behaalde, maar het gevoel van onrust, de vrees voor een oogenblikkelijk

dreigend gevaar is toch van ons weggenomen. De nederlaag, die het Socialisme in Zwitserland en in Frankrijk leed, heeft getoond, dat het getij aan het keeren is. Al mogen we het geweer niet rustig opbergen, alsof er geen wolke meer aan den hemel was, we behoeven toch ook niet dag en nacht in de loopschans door te brengen, de hand aan den trekker, om den vijand af te wachten. Het leven hernam weer zijn gewonen gang, en we hebben vertrouwen in de toekomst van ons volk.

Maar hoezeer we op deze lichtzijden wijzen, om niet in 't erfelijk gebrek der Hollanders te vervallen, die naar men zegt altijd „mopperen“, toch kan aan de andere zijde evenmin worden ontkend, dat de financiële druk, die naar men hoopte, verlicht zou worden, juist omgekeerd nog zwaarder werd. De prijs der levensmiddelen daalde niet, maar steeg nog meer. Post en spoor sloegen in prijzen op. De tram vraagt het dubbele van voorheen. Kleeren en schoeisel zijn nog altoos peperduur. Elke arbeider vraagt om steeds hooger loon. Onze dienstboden, wier loon in enkele jaren verdubbeld is, zijn nog steeds ontevreden en eischen meer. Aan woningen is schier niet meer te komen. Verhuuren wil niemand meer, allen verkopen, en dan liefst voor fabelachtige prijzen. En alsof deze algemeene financiële druk nog niet zwaar genoeg was, komt onze Minister van Financiën de belastingsschroef zoo sterk aanzetten, dat het uiterste van ons wordt gevergd, en vragen onze steden die geen raad weten met haar schuldenlast, een percentage van het inkomen, dat vroeger ongehoord was. Was vroeger een half procent verhooging reeds een bedenkelijk verschijnsel, thans slaat men bij de vijf procent op en zijn er reeds steden, waar 20 pCt. van het inkomen aan stedelijke belasting betaald moet worden.

Het zwaarst rust deze druk niet op de arbeiders, die door hun sociale organisatie wel zorgen, dat het loon telkens stijgt en voor wier behoeften door den Staat op uitnemende wijze gezorgd wordt. Ook niet op den rijken handelstand, die, door de prijzen van alle koopwaar te verhoogen, wel zorgt, dat die druk op de koopers wordt afgewenteld en zelfs er nog winst uit maken, maar op den middenstand, d.w.z. op hen, die van een vast inkomen moeten leven en geen middelen bezitten om deze inkomsten te verhoogen. Wat men onder dezen middenstand te verstaan heeft, moge niet zoo gemakkelijk te definiëren zijn, maar zeker is, dat juist onder deze groep niet alleen gerekend moeten worden de kleine winkeliers, of degenen, die van een bescheiden rente moeten leven, maar ook die breede groep, die in hoofdzaak aan geestelijken arbeid zich wijdt. Alleen de onderwijzers hebben er wel bij gesponnen, want hun tractementen zijn zoo verhoogd geworden, dat van nood bij hen geen sprake meer kan wezen. Maar behalve deze één klasse, kan men geïst zeggen, dat juist degenen, die door geestelijken arbeid hun brood moeten verdienen, het zwaarst te lijden hebben. Breed hebben zij het in ons land nooit gehad. De intellectuele arbeid werd bij ons steeds uiterst schraal betaald. In landen waar de bevolking grooter is, kan elk schrijver van eenigen naam zich een vermogen verdienen. In ons land kan zelfs de beste schrijver van zijn werken niet leven. Maar al was het geen weeldebrood, dat deze klasse van geestelijken arbeiders at, ze konden er toch komen. Thans echter, nu heel het leven meer dan verdubbeld in duurte, en het salaris staat bleef op het oude peil of niet noemenswaard vooruit ging, wordt de last schier niet meer om te dragen. De klacht hierover hoort men uit landen. Een professor in Duitschland verdient minder dan een spoorbeambte. In Engeland heeft een arbeider in de kolonijën al een inkomen van 9000 tot 12000 gulden per jaar en lijden deze middenstanders gebrek. En ook in ons land is het niet veel beter; al wie handarbeid verricht, wat het financieel verre van degenen, die arbeiden met het hoofd. Een zetter verdient meer dan menig redactielid van een dagblad.

Het ernstige gevaar, dat hierin schuilt, behoef wel niet nader aangeduid te worden. Gaat die evolutie van het maatschappelijk leven door, dan zal het noodzakelijk gevolg daarvan wezen, dat deze middenstand opduikt met te bestaan. Hoe hoog het ideaal ook moge wezen om geestelijk het volk te dienen, wanneer financieel het bestaan van den geestelijken arbeider om gelijk wordt gemaakt, dan zal binnenkort hun geslacht uitsterven. Primum vivere et deinde philosophari, eerst moet men kunnen leven en dan pas kan men aan de wetenschap zich wijden, is een oude spreuk, maar die ook hier geldt. Indien geestelijke arbeid geen levensbestaan meer oplevert, zal men naar een ander beroep moeten omzien. En daarmee zou wat voor een volk toch een van de hoogste belangen is, onherstelbaar schade lijden. De geestelijke cultuur zou ten onder gaan.

Ook voor de Kerken is dit vraagstuk daarom zoo hoogst ernstig. Want onder deze geestelijke arbeiders behooren ook de *Dienaren des Woords*. Zeker werkt bij hen nog een hoogere aanrifting dan bij de geestelijken arbeiders in 't algemeen. De roeping die men gevoelen moet om predikaat te worden, is een heilige roeping. Het is een roeping niet zoals van een kunstenaar, die zich aan de kunst, of van een schrijver die zich aan de letterkunde wijdt, maar een roeping, die van Godswegen uitgaat in het hart. En waar die roeping bestaat, kan zelfs het kruis van armoede gedragen worden. De Zoon des menschen had geen plek om 't hoofd neer te leggen; hij die nameloos rijk was, is om onzettende armoede geworden; hij, die de Heer was van hemel en aarde leefde, van wat anderen hem gaven. En de echte discipel van Jezus heeft,

wanneer het moet, dit voorbeeld van Christus te volgen. De Apostel Paulus heeft met handarbeid den kost verdiend. En onze Reformators, mannen als Luther, Zwingli en Calvijn, die wanneer zij in de Roomsche Kerk waren gebleven, de hoogste posten en de vetste prebenden hadden kunnen krijgen, hebben het zich een eer gerekend, dat zij leven moesten van een salaris zoo gering, dat het, zelfs in de geldswaarde van onzen tijd uitgedrukt, nog ongelofelijk schijnt, dat ze daarmee konden toekomen.

Maar al is dit zoo, de gemeente mag het daarop niet laten aankomen. De Apostel Paulus, die zelf met handarbeid zijn brood won, heeft scherper en krasser dan een der andere Apostelen telkens de gemeente op haar roeping gewezen, dat wie het altaar bediende, ook van het altaar leven moest. En Christus heeft gezegd, dat de arbeider, ook de geestelijke arbeider in Christus' wijngaard, zijn loon waardig is. Elke gemeente, die een Dienaar roept, verklaart dan ook te zullen zorgen, dat haar Dienaar zonder zorg van het Evangelie leven kan. En aan die plechtige verbintenis is zij gebonden. Zij mag niet alleen haar Dienaar geen gebrek laten lijden, maar ze mag zelfs hem niet in voortdurende zorg laten zitten. De prediking van het Evangelie zou er schade onder lijden.

Dat onze predikanten niet als de arbeiders in organisaties zich verenigd hebben en, desnoods met werkstaking, hooger loon hebben afgedwongen, is hun eere. Zelfs het machtsmiddel van politieke invloed bij de stembus is nooit door hen aangegrepen om meerderen steun van 's Lands schatkist te verwerven. Maar des te meer rust op de gemeente de plicht om uit eigen andrift voor hare Dienaren te zorgen, niet bekropen, niet met een verhooging van een twaalf procent van hun inkomen, maar zoo, dat zij weer met eere kunnen leven. Geen opslag met enkele honderden guldens, maar verdubbeling van het tractement is daartoe wel de minste eisch. Het geld daalde meer dan de helft in waarde, en met verdubbeling van het tractement geeft men nog niets meer dan hetgeen men vroeger overeengekomen was. Het geld heeft geen absolute maar een relatieve waarde. Een gulden nu is niet meer waard dan vijftig cents vóór den oorlog. Wie een tractement beloofde van f 1500 en nu dit tractement niet op f 3000 verhoogd heeft, breekt feitelijk het aangekondigde contract. Wat beloofd werd was niet de som van f 1500, maar de geldswaarde, die deze som vertegenwoordigde. En die geldswaarde is nu niet meer dan de helft verminderd geworden. Het is daarom niets anders dan *recht*, dat de Dienaren des Woords het dubbele ontvangen.

Of er enige hoop bestaat, dat deze geldswaarde in de toekomst weer veranderen zal, weet niemand. Er zijn optimisten, die gelooven, dat wanneer het leven weer zijn normalen loop hernemen zal, ook de prijzen weer zullen dalen. Wij betwijfelen dit. De verhooging van de prijzen hangt vooral daarmede saam, dat de arbeidsloonen zoo veel gestegen zijn, en dat deze loonen verlaagd zullen worden in de toekomst, gelooven we niet. Veeleer ziet men thans nog 't omgekeerde, dat de arbeiders nog steeds meer loon willen hebben en minder arbeid willen verrichten. Maar ook al ware het zoo, dat in de toekomst de geldswaarde weer steeg, daarmee zijn onze predikanten nu niet geholpen. En niet met het oog op een onzekere toekomst, maar met het oog op den nood van het heden dient de regeling van het salaris te worden geregeld.

In vele Kerken heeft men dit dan ook ingezien, en metterdaad zijn wij in de laatste jaren een belangrijk schrede vooruitgegaan. Wanneer de deputaten tot verbetering van de predikantstractementen op de a.s. Synode rapport zullen uitbrengen en zij daarbij in staat zullen zijn, evenals op de Synode te Rotterdam, een volledige lijst over te leggen van wat de verschillende Kerken hebben gedaan, zal dit wel blijken. Vooral in Friesland, waar de gemeenten klein zijn in aantal gemeenteliden, heeft men veel gedaan. Maar van alle Kerken kan dit niet gezegd worden, vooral niet van onze groote stadkerken. Het is daarom, dat we bij vernieuwing op dit ernstige vraagstuk wijzen. De druppel, die telkens neervalt, holt den hardsten steen uit.

Het Comma Joanneum.

Onder het „Comma Joanneum“ verstaat men de bekende plaats uit I Joh. 5: 7, waar de textus receptus, die door onze Staten-Overzeters gevolgd is, te lezen geeft: „Want drie zijn er, die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest en deze drie zijn één.“ Zoals degenen, die met de tekstcritiek van het Nieuwe Testament op de hoogte zijn, weten, meenen schier alle nieuwere uitgevers van den tekst van het Nieuwe Testament, dat deze woorden niet van den Apostel Johannes afkomstig zijn, en worden deze woorden daarom weggelaten. Ook in de herziene vertalingen geschiedt dit zoo goed als eenparig. Het wordt zelfs als een bewijs van verregaande achterlijkheid beschouwd, wanneer men voor de „duidelijke bewijzen“ dat deze tekst onmogelijk echt kan zijn, niet het hoofd buigt. In alle betekenissen-volle handschriften van het Nieuwe Testament, die we bezitten, ontbreken toch deze woorden. En daarom, zoo heette het, was het voor ieder deskundige nu eens en voor goed uitgemaakt, dat deze tekst in den Bijbel niet hoorde. Het was een later insluipsel. En zelfs in onze kringen, wanneer men op de noodzakelijkheid van een nieuwe Bijbelvertaling wees, deed dit Comma Joanneum niet zelden opgeld. Wie als wetenschappelijk man wilde gelden, verklaarde althans dezen tekst voor oecht.

Het is misschien wel goed er daarom

op te wijzen, dat dit „wetenschappelijk“ vonnis volstrekt nog niet zoo vaststaat. In de bekende uitgave *Tekst en Uitleg*, Praktische verklaring van het Nieuwe Testament onder leiding van Prof. Dr. A. van Veldhuizen uitgegeven, is thans verschenen een nieuwe vertaling en toelichting van den tweeden brief van Petrus, de brieven van Johannes en den brief van Judas, bewerkt door Drs. J. Willemse. Hier nu wordt het comma Joanneum wel degelijk in den tekst weer opgenomen en op blz. 45 wordt hiervan rekenschap gegeven. Terecht wijst de schrijver er op, dat het zeker is, dat de Kerkvader Cyprianus, die in de derde eeuw leefde, deze woorden vóór zich gehad heeft in een Latijnsch handschrift en het dus vaststaat, dat deze woorden niet eerst in den tekst zijn ingelast, zoals wel beweerd is, ten gevolge van den Arianischen strijd over de Drieëenheid. Hoe het komt, dat deze woorden dan toch in de handschriften ontbreken, verklaart hij zeer natuurlijk door dwaling van het oog des afschrijvers na onderbreking van den arbeid. Het sterkst echter is zijn argumentatie, wanneer hij er op wijst, dat wanneer men deze woorden weg laat, noch het voorafgaande noch het volgende meer zin heeft, en reeds daaruit afdoende blijkt, dat de bedoelde woorden tot den oorspronkelijken tekst behoorden.

Natuurlijk hangt van dezen tekst niet het leerstuk van de Drieëenheid af, ook al komt deze nergens in de Schrift tot klaarheid uitdrukking dan hier. Ook al zou deze plaats metterdaad onecht wezen, dan blijft het leerstuk even vast voor ons staan, omdat er tal van andere teksten zijn, waaruit hetzelfde ons blijken kan. Of liever nog, de belijdenis der Kerk van de Drieëenheid Gods rust niet op enkele teksten, maar op de openbaring, die in heel de Schrift ons gegeven wordt aangaande het wezen Gods. Maar wel is het van belang er op te wijzen, dat men toch niet al te spoedig voor de zoogenaamde resultaten der critiek uit den weg moet gaan, wanneer zij den een of anderen tekst voor „onrecht“ verklaart. De rijke schat van handschriften, die het onderzoek aan het licht heeft gebracht en die zoo nauwkeurig onderzocht zijn, heeft zeker veel er toe bijgedragen om den tekst van het Nieuwe Testament nauwkeuriger vast te stellen. Tegen dezen kritischen arbeid hebben we op zichzelf geen enkel bezwaar. Integendeel, deze kritische arbeid, die niet de echtheid der Schrift zelf raakt, maar alleen den ons overgeleverden tekst, heeft groote betekenis, omdat we daardoor dichter komen bij den oorspronkelijken tekst die voor ons verloren is gegaan. Maar de fout was alleen, dat men op deze handschriften, waarin de tekst ons is overgeleverd, afgaande, te spoedig meende tot een vaststaand resultaat te zijn gekomen, en vooral dat men daarbij te veel de nitwendige critiek liet beslissen en te weinig op den gedachten-gang van den schrijver lette. De heer Willemse heeft o. i. volkomen terecht op deze fout gewezen. De al of niet echtheid van een tekst hangt niet alleen af van het aantal handschriften, waarin die tekst wordt gevonden.

Kerkelijke examina.

De redacteur van de *Zeeuwse Kerkbode* is met ons antwoord inzake het onderscheid tusschen de wetenschappelijke en de kerkelijke examens nog niet voldaan. Aangezien we zelf erkennen, zoo merkt hij op, dat de Classe een candidaat, wiens wetenschappelijke kennis zij onvoldoende acht, kan afwijzen, volgt daar dan niet uit, dat de Classe ook inzake het wetenschappelijk gehalte van een examen het laatste en hoogste woord heeft? Het kerkelijk examen dient toch om te onderzoeken, of iemand bekwaam is om in het ambt den Heere te dienen. Nu kunnen de Kerken zeker het wetenschappelijk deel van dit examen aan de hoogerleeren overlaten, voorzover dit hun eigen leerlingen geldt, ook al behouden de Kerken het recht om een door deze professoren geëxamineerden candidaat af te wijzen, wanneer deze op het kerkelijk examen blijkt te weinig kennis te hebben. Maar wanneer iemand zich aanmeldt, die niet door deze professoren onderzocht is, moeten zij dan niet zelf onderzoeken, of deze persoon op wetenschappelijk peil staat? En al keurt hij het niet af, wanneer de Synode deze taak aan de professoren opdraagt, toch meent hij, dat de Synode beter zou doen, met de wetenschappelijke examinate aan de Classis over te laten en daarbij hoogstens een paar professoren tot steun der Classis aan te wijzen.

Al is nu de aanleiding tot dit geschil zeker van weinig betekenis, toch raakt het vraagstuk, dat daarbij aan de orde komt, wel degelijk een beginsel. Het is daarom, dat we gaarne aan het verzoek van Dr. Wielenga voldoen, om nog nader onze meening toe te lichten, ook al vreezen we, dat we hem wel niet zullen overtuigen.

En dan zij in de eerste plaats opgemerkt, dat een dergelijk vraagstuk natuurlijk niet kan worden opgelost door uit te gaan van wat de Kerk doet *aan*. Wanneer er geen Scholen voor de opleiding bestaan, of deze Scholen geen vertrouwen aan de Kerk inboezemen, dan zal de Kerk wel genoodzaakt wezen ook onderzoek te doen naar de *wetenschappelijke kennis*. Zelfs zou de Kerk daarbij onderzoek kunnen doen niet alleen naar de theologische kennis, maar evenzeer naar de algemeene kennis, die voor elk wetenschappelijk man vereischt is, bijv. de kennis der oude letteren, der algemeene geschiedenis, der wiskunde enz. Ook dat alles is toch noodig om als Dienaar des Woords in ons maatschappelijk leven op te treden. Maar al kan de Kerk dit doen als zij daarvoor geschikte predikanten heeft, en al zal zij in geval van nood dat

schappelijk
vaststaat.
Nieuwe Tes-
Dr. A. van
verschillen
lichting van
de brieven
Judas, be-
der nu wordt
elk in den
45 wordt
recht wijst
ker is, dat
de derde
zich gehad
trifft en het
niet eerst
zoals wel
len Arian-
d. Hoe het
toch in de
art hij zeer
et oog des
den arbeid.
pumentatie,
meer men
het vooraf-
zin heeft,
ikt, dat de
ronkelijken
tekst niet
id af, ook
Schrift tot
ok al zou
ezzen, dan
ons staan,
jn, waaruit
er nog, de
rieenheid
n, maar op
nchrift ons
zen Gods.
er op te
de spoedig
der critiek
er zij den
echt ver-
schriften,
heeft ge-
nderzocht
ragen om
ent nauwe-
critische
zelf geen
critische
er Schrift
s overge-
eekenis,
n bij den
ons ver-
aan allen,
vaarin de
ande, te
nd resul-
dat men
ritiek liet
stichten-
De heer
recht op
eheid van
te tekst

ook wel moeten doen, toch zal Ds. Wielenga ons zeker gaarne toestemmen, dat dit niet de eigenlijke taak en roeping der Kerk is. Zoodra er Scholen zijn, waar deze wetenschappelijke vorming gegeven wordt, en deze Scholen examineren, dan zal de Kerk die wetenschappelijke examens aan de School hebben over te laten. Kerk en School zijn twee zelfstandige organisaties, elk met een eigen roeping en een eigen levensfeer. En het is een uitwisseling der grenzen, wanneer de Kerk zich op het terrein der School gaat bewegen en doen gaat wat der School is. Het is dan ook niet juist, dat de Kerk het laatste en hoogste woord houdt wat de wetenschappelijke kennis betreft. Voor een zeer belangrijk deel doet de Kerk daarnaar zelfs in het geheel geen onderzoek en laat zij dit aan de School over. Gesteld toch, dat iemand zich anmeldde, die nooit een Gymnasium bezocht had noch propaedeutische colleges had gevolgd, maar geheel door eigen studie er was gekomen, en zou iemand meldde zich bij de Kerken aan, zou het dan niet in den aard der zaak liggen, dat de Kerken het onderzoek naar de klassieke vorming aan de hoogerleeren of leeren in de Letteren opdroegen?

Nu staat zeker de zaak eenigszins anders bij het onderzoek naar de theologische kennis, omdat de Kerk wel onderzoek heeft te doen, zoals ook onze Kerkenorde zegt, naar de »leere of »belijdenis« en dit onderzoek van zelf verder en dieper zal gaan bij iemand, die zich aanmeldt voor het predikambt, dan bij iemand, die als gewoon gemeentelid tot de belijdenis des geloofs wensch toelaten te worden. Het onderzoek dient toch ook om te zien, of iemand bekwaam is om het predikambt te bedienen, zoals vooral daaruit blijkt, dat hij een proefpredikatie moet houden. Maar het doel van dit kerkelijk examen is toch niet en mag ook niet wezen om te onderzoeken, of iemand wetenschappelijk genoeg gevormd is, want dat is de roeping der Kerken niet. Kerk en School hebben hier elk een eigen roeping; de School om het wetenschappelijke gehalte te onderzoeken, de Kerk om te onderzoeken of iemand bekwaam is voor den dienst des Woords. Het was dan ook niet juist, dat onze Gereformeerde Kerken, zoodra er Universiteiten in ons land kwamen, het gehele onderzoek aan de professoren hebben overgelaten, en wie door de professoren gekeurd was, tot het predikambt hebben toegelaten. Het gevaar, dat daarin school, heeft de droeve historie van Leiden geleerd, toen het Arminianisme van de Akademie uit de Kerk binnendrong. En de Kerken hebben volkomen terecht, toen voor elken candidaat het kerkelijk examen als eisch gesteld, niet omdat men de wetenschappelijke kwaliteit der professoren-examens in twijfel trok, maar omdat deze geen genoegzamen waarborg boden voor de zuiverheid in de leer. De fout was alleen, dat van een Academisch examen destijds geen sprake meer was en de Kerk nu alleen examineerde, wat haar wel dwong ook het wetenschappelijk examen af te nemen. De vroegere Christelijke Gereformeerde Kerk heeft dit bezwaar niet weten te overwinnen. Zij nam door middel van haar Curatoren, die niets anders dan kerkelijke deputaten waren, het examen aan de Theologische School af, dat aldus geen schoolexamen, maar een kerkelijk examen werd en de geslaagden tot proponenten maakte, d.w.z. hun de bevoegdheid gaf om voor de gemeente op te treden. Eerst door de nieuwe regeling is de zaak veel zuiverder komen te staan. Het examen aan de Theologische School is nu een theologisch wetenschappelijk examen geworden, door de Hoogleraren afgenomen, maar zonder dat dit kerkelijke rechten geeft. Zooda aan de Vrije Universiteit als aan de Theologische School wordt thans dit wetenschappelijk of schoolexamen afgenomen. En de Kerken doen dit wetenschappelijk examen niet nog eens over, maar eischen het diploma van dit kandidaatsexamen en onderzoeken dan naar de bekwaamheid en geschiktheid voor het ambt. Indien de Kerken zich geopenbaarden om het wetenschappelijk examen af te nemen, dan zouden zij al zeer dwaas handelen om als eisch voor het kerkelijk examen te stellen, dat de candidaat een diploma moest overleggen van het Academisch examen. Geen Universiteit zou er aan denken, wanneer een examinandus zich bij haar aanbood, van hem te eischen, dat hij eerst ditzelfde examen aan een andere Hoogeschool gedaan moest hebben. Indien een Hoogeschool iemand, die reeds het kandidaatsexamen elders verworven heeft, nogmaals examineert, dan geschiedt dit, omdat deze School dit diploma niet erkent, en er geen rekening mede houdt.

Aan het principieel verschil tusschen beide examens, het Akademisch en het kerkelijk, houden we dus vast. Niet op historische gronden, ook niet omdat de Kerkenorde het zegt, maar omdat de roeping van School en van Kerk niet hetzelfde is. Ook hier geldt: geef der School wat der School en der Kerk wat der Kerk is, maar verwar beide niet. Iets wat ook bij onze kerkelijke examens wel eens meer in het oog mocht worden gehouden. Maar al te veel nemen deze kerkelijke examens de allures aan, alsof men nog eens wilde overdoen wat de professoren reeds gedaan hebben, d.w.z. het onderzoek naar de wetenschappelijke kwaliteit van den examinandus, en raakt daardoor het eigenlijke doel van dit kerkelijk examen, het onderzoek naar de zuiverheid van de belijdenis en de geschiktheid voor den Dienaar des Woords, op den achtergrond.

Dr. H. H. K.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvingen van G. B. te Steenwijk f 254.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, Voorzitter.

Arnhem, Velperweg 88.

Reestatel.

Dr. G. Ch. AALDERS, predikant te Ermelo, De Heilige Schrift en de Vergelijkende Godsdienswetenschap.

Deze Studie van onzen Dr. AALDERS kreeg als Aflevering 2 van den 2den Jaargang, een onderdak in de Brochure-reeks SCHILD EN PUN, die bij J. H. Kok, te Kampen, wordt uitgegeven. Haar doel is het specifiek karakter der Heilige Schrift te handhaven tegenover de z.g. »Religieus-geschiedelijke« School.

De niet-christelijke godsdiensleeren hebben, met name in de vorige eeuw, meer dan vroeger de aandacht getrokken en zijn sedert voorwerp van een afzonderlijke wetenschap geworden. Men heeft niet alleen de ontwikkeling en daarmee de geschiedenis van de afzonderlijke religies beschreven; maar, door ze met elkander te vergelijken, ook de ontwikkeling en daarmee de geschiedenis van den godsdiensdienst of de religie gemeend te kunnen beschrijven. Zoo ontstond naast de »geschiedenis der godsdiensleeren« de »geschiedenis van den godsdiensdienst«.

Het bezwaar tegen deze laatste is, dat het specifiek of soortelijk verschil tusschen de ons in de Heilige Schrift geopenbaarde Religie en die niet-christelijke religies tot een graad van graad-verschil wordt gemaakt. Iets, waarmee dan aan de absoluteheid of volstrektheid van de Christelijke religie, als de eenig-waare, wordt te kort gedaan. Bovendien is door vele beoefenaren der »Religieus-geschiedelijke« School, bij haar vergelijken van de verschillende religies, een methode ontleend, die zij ook toepassen op de Schrift. Naar deze methode trachten zij dan aan te toonen, dat schier alles wat de Schrift ons als Gods bijzondere openbaring doet kennen, ook in de niet-christelijke religie voorkomt en daaraan ontspringt of ontleend zou zijn. Iets, waarmee dan het specifiek karakter der Heilige Schrift zou wegvallen en ook de Schrift haar absoluteheid of volstrektheid en daarmee haar gezag als Gods Woord zou verliezen.

Hier tegen gaat nu deze Studie van Dr. AALDERS.

Wijl hij sedert zijn promotie op een o. tisch-onderwerp aan de Vrije Universiteit, zich, zoals ook blijkt uit zijn latere werken, bepaaldelijk aan de studie van het o. t. en den Godsdiensdienst van ISRAEL heeft gewijd, gaat deze studie over de »Vergelijkende Godsdienswetenschap« en het Oude Testament. Nu is het wel waar, en wordt 't dan ook door AALDERS allerniet ontkend, dat er tusschen den godsdiensdienst van ISRAEL en die der volkeren te midden waarvan ISRAEL leefde, zekere overeenkomsten zijn; maar overeenkomsten behoort nog geen ontleeningen te zijn.

De vermeende kennis van dat milieu of van het Oosten, heeft reeds veel bijgedragen tot beter verstand van het o. t. en werken als dat van Dr. ALFRED JEREMIAS: DAS ALTE TESTAMENT IM LICHT DER ALTEN ORIENTS, kunnen, om met omzichtigheid gebruikt, daarbij dienst doen. Maar de vraag waar het om gaat, en die AALDERS dan ook juist formuleert, is: of er metterdaad zoovele en zoodanige buiten-Schriftuurlijke parallelen van de gegevens der Schrift aanwezig zijn, dat het openbaringskarakter van de Schrift niet langer te handhaven is?

Deze vraag wordt door hem, na eerst het feit-materiaal, waarop men zich van de zijde der Religieus-geschiedelijke School beroept, te hebben vermeld, op voldoende gronden ontkennend beantwoord.

Ik kan deze, in populairer vorm gehouden, maar toch bezonken, Studie, van Dr. AALDERS ter lezing en bestudeering bijzonder aanbevelen, inzonderheid aan die »tot twijfel neigende« geleerde, zoals hij ze noemt, onder hen, die, zonder vak-meischen te zijn en er dus helemaal achter te wezen, van die religieus-geschiedelijke-methode en haar toepassing op het o. t. wel eens de klok hebben hooren luiden en dan, om nog eens met AALDERS te spreken, slichtelijk tot het pijngerven van het Schriftgebruik worden overgehogen.

Ik ben het toch goed met den Auteur eens, wanneer hij van de zoo straks genoemde methode schrijft, dat zij »het gezag der Schrift in zijn hartstoeke aantast« en »het gevaar dat van de zijde der vergelijkende Godsdienswetenschap dreigt, nog veel ernstiger is te noemen dan dat van de huerarische Schriftcrank«.

2. Dr. H. BOUMAN, Hoogleraar aan de Theol. School te Kampen, PERSOONLIJK GELOOF EN ROEPING NOODZAKELIJK VOOR DE HEILIGE BEDIENING. J. H. Kok — 1919 — Kampen.

Twee toespraken zijn hier gebundeld.

De eerste is door Prof. BOUMAN, als prorektor, gehouden bij de opening der colleges van onze Theologische School toen de cursus 1919—1920 begon. De tweede heeft tot titel: DE ROEPING TOT DEN DIENST DES WOORDS.

Dr. T. HOKSTRA, hoogleraar aan de Theologische School te Kampen, AMBT EN LIEFDE. J. H. Kok — 1919 — Kampen.

Deze toespraak werd door Prof. HOKSTRA gehouden tot de leden van het Studenten-oorlog Fides Quareit Intellectum op 23 October i. l. ter gelegenheid van het achtieste lustrum van dat Corps.

Met bijzonder genoegen heb ik deze akademische reeds gelezen, en ik ben bij, dat de Kamper Hoogleraren ze hebben uitgegeven. Actueel als ze zijn, verdienen zij ook buiten de Theologische School en haar Studentencorps, inzonderheid door theologische Studenten te worden gelezen en overdracht.

3. JOHANNES BREEVOORT, MÜN KREISTORKE. J. M. Bredée's Boekhandel en Uitgevers-Mij. Rotterdam.

Onze christelijke belletriste, die ook als kinderschriftster verdient heeft, bewerkte dit Kerstboek. Het is een bundel van gewijde verhalen uit N. en O. T., die met het Kerstfeest meer of minder verband houden; van oude en nieuwe zangen, welgekonden; van, op het laatste, drie aardige versjes en een lief verhaaltje uit onzen tijd. Tusschen dit alles keurige platen, die den tekst verduidelijken, en er omheen een mooi bandje met, in medaillon, een fleurige beelding van MARIA met het JESUS-kindje, door JOSEF begeleid op den tocht naar AEGYPTE.

'n Boek om kinderoogen te bekoren en in kinderharten blijheid te wekken, dat de Heiland is geboren.

5. DE STER der Christelijke weekbladen. Uitgave. Drukkerij Libertas, Rotterdam, Goudsche-vingel 105.

De STER staat nu bijna een jaar tusschen de Christelijke weekbladen.

Met haar vaste medewerkers, waaronder mannen en vrouwen van naam op vele gebied; door

haar inhoud en haar vaak take caricatuur, kan men allerniet van haar verbleken spreken. Maar om te blijven glansen, dient deze periodiek door ons Christelijk publiek nog iets meer te worden. Van harte wensch ik den heer DIEMER toe, dat hij dit, zoo door middel van abonnementen als advertenties, nu de tweede jaargang weldra zal beginnen, moge ervaren.

6. Wij ontvingen nog twee christelijke SCHRIFTE-KALENDERS.

a. De heer J. H. Kok te Kampen zond MARANATHA.

Het schied is een mooie illustratie van Lucas 12:35—36. »Laat nu ledigen omgord zijn en de kaarten brandende«. De voorkant der blaadjes van het blok heeft, bij de teksten, mediaties van Ds. J. J. KNAF Czn. en Dr. J. C. DE MOOR, namen, die geen aanbeveling noodig hebben. De achterkant der blaadjes geeft afdrukken van verhalen. Als premie krijgt men SAMPA, een verhaal uit het volksleven door den bekenden schrijver ISARDI.

b. De firma OOSTERBAAN EN LE COINTRE te Goes zond: DE OLJFIAK (ONZE KLEINE VERTOOSTER).

Op het schied de verloren zoon te midden van de zwijnen, naar Lucas 15:11—A. Mooi kan ik niet zeggen, dat het is. Ook dit schied bevestigt het maar weer, dat er 'n grens is tusschen poëzie en schuldrukste. Maar het blok met zijn bijdragen onder de teksten en zijn verhaaltjes achter de blaadjes vergoedt veel. En ook door zijn lage prijs leent deze kalender zich bijzonder ter uitleiding op Zondagsscholen.

G.

Uit de Pers.

Over het gebied in de kerkelijke vergaderingen schijft Ds. Van den Bink in de Gelderische Kerkbode:

Ten oprichte van den vorm en den inhoud des gebeds komt de vraag aan de orde, of een vrij gebed dan wel een formuliergebed de voorkeur heeft. Ongewijfeld het laatste. Over wat te dezer zake in het algemeen kan worden gezegd, twijgen we hier. We handelen thans in het bijzonder over het gebed op de kerkelijke vergaderingen.

De voorstanders van het vrij gebed voeren vooral degen grond aan, dat zulk een gebed meer in overeenstemming is met de te behandelen zaken. Dit valt zeker niet te ontkennen. Een formuliergebed moet uiteraard meer in algemeene termen zijn gesteld, hoewel toch ook bij bijzondere aangelegenheden ons kostelijk formuliergebed soms op verrassende wijze geschikt en gepast blijkt te zijn. Doch overigens ligt genoemd argument ons juist tegen het vrij gebed te pleiten. Het groote onderscheid immers tusschen een vrij gebed en een formuliergebed bestaat hierin, dat in het eerste de persoon van den bidder op den voorgrond treedt, terwijl die in het laatste geheel op den achtergrond blijft. En nu bestaat het gevaar, dat in het gebed de persoon van den praeses te sterk zijn voren zal treden; dat hij zijn persoonlijke gevoelens en zijn eigen meeningen over wat aan de orde zal komen, eenzijdig daarin tot uiting zal doen komen; en dat dus door het gebed, hetzij bewust of onbewust, zekere presie op de vergadering zal worden uitgeoefend. En dan wordt het heilige karakter van het gebed ontwaand.

Hoeveel geldt, wellicht in nog sterker mate, van de dankzegging. Die kan zelf misbruik worden, om iemand, met wien men het niet eens was, af te straffen!

Het formuliergebed bevrijdt tegen dergelijke gevaren. Bovendien heeft het nog veel meer voor. Het drukt op uitnemende wijze het doel uit, waartoe men samenkomt, wat verstrekt niet ieder praeses gemakkelijk in weinig woorden kan aangeven. Het bewaart voor uitweidingen, welke met den aard en het doel der vergaderingen niets te maken hebben en in het gebed, hoe roerend en zachtend het ook moog klinken, volstrekt niet tepas komen. En het bevordert ten zwaarte het meebidden, dat ieder lid der vergadering kan weten, wat de voorbieder zegt; het maakt het gebed inderdaad gemeenschappelijk; het geeft aandacht en rust; het sluit alle persoonlijke invloeden en indrukken buiten.

Wordt het ook aan het eind der vergadering uitgesproken, dan vervalt daarmee wat wij boven schreven over het voorgaan bij de dankzegging. Het ligt dan toch voor de hand, dat de praeses het doet.

Onze kerken bezitten schoone, kostelijke formuliergebeden. Evenals al onze liturgische geschriften hebben ze voor het gebruik deze schaduwszijde, dat ze antik zijn in taal en stijl, en daarom niet gemakkelijk te verstaan en te lezen. Doch bij geregelig en ernstig gebruik valt dit bezwaar wel weg en wordt ge tekenen weer getroffen en gebeld door hun wonder-heerlijken inhoud.

Voor onze kerkelijke vergaderingen hebben wij drie formuliergebeden: een gebed vóór de handelingen van kerkeraad, classe en synoden; een gebed na de handelingen der vergaderingen; en een gebed voor de vergadering der diakenen.

Dat we een dankzegging voor deze laatste genoemde samenkomst missen, vloeit wellicht hieruit voort, dat diakenen in den regel na hun samenrij met den kerkeraad gaan vergaderen en dan daar deelnemen aan het gemeenschappelijk dankgebed.

Met een paar kleine wijzigingen kunnen deze drie formuliergebeden nog bedien ten dage uitnemend dienst doen. Ze moeten aangebracht in het dankgebed. Voor »de Overheid van ons volk«; voor »den achteren Magistraat derer stads«; »den raad der gemeente«; of iets dergelijks. Terwijl dient weg te vallen deze zinne: »en het rijk des duivels (hetwelk een rijk is van alle schanddaden en ondeden) door hen, als we dicnaars, hoe langer hoe meer verstoort en te niet gedaan worde.« Dit laatste vloeit voort uit de bekende uitspraak onzer kerken betreffende Art. 36 onzer Geloofsbelijdenis. De Overheid heeft wel de roeping, zoals ook verder in dit dankgebed wordt uitgesproken, om alles weg te nemen en te weren, wat ons zou verhoeden, om een gerust en stil leven te leiden in alle godsaligheid en eerbaarheid; doch het is zeker niet haar taak, rechtsreeks den strijd aan te binden tot versterking en vernietiging van het rijk des duivels. Dien strijd voert Koning Jezus niet door middel van het wereldlijk geweld, dat de Overheid draagt, doch door middel van het geestelijk geweld des Woords, hetwelk Hij aan zijn kerk overtrof.

VAN DEN BINK.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Blauwvoet. — B stand. — 1 Kon. 12. J. L. J. te A. vraagt inlichtingen en schrijft dit:

Oolangs las ik in een verslag van de herdenking van den Guldensporenslag in Vlaanderen, een uitdrukking, waarvan ik de betekenis niet ken en tot nu toe ook niet te weten kan komen. Thans kreeg ik diezelfde uitdrukking weer onder de oogen in het proces-Brons, de bekende Vlaamsche aktivist, die ter dood veroordeeld werd. Als de Voorzitter van het Hof het arrest heeft voorgelezen roept Brons uit: »Vliegt de Blauwvoet!« en dan galmt als antwoord van de publieke tribune: »Storm op zee!« Wilt u mij daarvan een verklaring geven.

De Blauwvoet is een zeevogel, zoover ik weet, een soort van meeuw die op de kust van Vlaanderen voorkomt. Gelijk veelal kondigt ook het vliegen van deze meeuw stormweer aan. Van daar dan ook het gezegde: Vliegt de Blauwvoet, storm op zee! welke spreuk tevens een leus is der Vlaamsche vrijheid.

De Vlaamsche dichter Rodenbach uit de tweede helft der vorige eeuw, heeft deze spreuk tot een algemeene leus der Vlamingen gemaakt in hun strijd voor de taal en meer. Hij stichtte kringen en verenigingen die de naam Blauwvoetne droegen, en de oude spreuk als leus en herkenningsteeken hebben. In heel Vlaanderen wordt zij ihans gekend en begrepen. Rodenbach's studeerde te Ronssele, zijn geboorteplaats in België, veroot den jongen dichter die een blauwvoet op de hand heeft, terwijl de vogel gereed is uit te vliegen.

P. hoorde in een lezing dat kort voor het sluiten van het twaalfjarig bestand (1609—1621) de Spanjaarden aan onze Staten geld zonden om hen zoo te winnen voor het slaken der vijandelijkheden; ook dat men aanvankelijk vrede en niet enkel een bestand bedoelde. Is dat juist? vraagt P.

Tot kort antwoord diene dit.

De Spaansche koning Philips III was meer dan wars van een oorlog, die zijn schatkisten en goudmijnen had uitgeput, 't kostte hem maanden meer dan 300,000 kroonen. Hij zag zich genoodzaakt, degenen, die hij voormaals als zijne slaven beschouwde, aan te zoeken tot vrede, zonder daartoe te veel beloften, te sparen. Want de Nederlanders, gedurende veertig jaren door de Spanjaarden getergd of vervolgd, deden zich haast ook nadrukkelijk gelden.

Onder de Spaansche Gezanten bevond zich de latige pater Jan Nijlen, die den Griffier-Korndis Aarsen, een man van groote b-kwaamheid en veel invloed, door omkoopung voor Spaarje zocht te winnen, hem, behalve een kostbaar diamant voor zijn huisvrouw, een schuldbrief van vijftig duizend kroonen aanbood. Aarsen weigerde zulks in den beginne; doch b-denkende dat hij door het aann-m-vn dezer geschenken de te meer tot het heil des Vaderlands kon mede-werken, liet hij zich eindelijk bewegen. Weldra vond hij zich echter hierover bezwaard, en gaf van het voorgevallene kennis aan de Staten, welke het genoemde aan hun Schatmeester Joris de Be, en een man van beproefde eerlijkheid, ter bewaring toevertrouwden.

Wel verre van deze middelen ten behoeve des Lands te besteden, iets dat onze Voorvaderen als onwettig beschouwden, werd zulks na het gesloten twaalfjarige bestand den Spanjaard terug gezonden, met de welverdiende aanmerking, dat het aann-vn van dergelijke veldelijke middelen, ter bereiking van zijn oogmerk, ten sterkste was af te keuen.

Intusschen ontmoette men reeds aanvankelijk vele struikelblokken, om tot het sluiten van den vrede te geraken. Als eerste voorwaarde der onderhandeling eischen de Sirten, dat de Spaansche Koning de Nederlanders als een vrij en onafhankelijk volk zou beschouwen en de vijfde vaart op de Indië toestaan, waarvan de Nederlanders niet konden afzien, zonder hunnen bloeienden handel geheel te knakken, en deze kwekschool der zeemacht van den Staat te vernietigen. Daarenboven vierde Pius Maurits, zoo reet tegen den vrede, als Oudenbarneveldt dien voor den Lande heilzaam keurde, om den last des oorlogs, die vooral Holland drukt, van onze schouders te verjen.

Vele, die voordeel vonden in het volhouden des oorlogs, vielen Maurits bij; echter zeggende Oudenbarneveldt, door den invloed der Fransche en Engelsche Afgezanten ondersteund, over de meeste hinderpalen.

Nu het sluiten van den vrede op nieuw gewichtige zwaarigheden ontmoette, sloeg men een twaalfjarig bestand voor, hetwelk na eenige onderhandelingen den 9m April 1609 werd getroffen, waarbij dan ook de Koning van Spanje en de Aansherzog Albertus in Isabella Clara Eugenia dezer Staat verklaarden voor vijfde Londen, op welke zij niets te eischen hadden, en dat elk in zijne bestittingen zou geërblijgen worden. Den 7en Junij 1609 werd dit verdrag door den Spaanschen Koning bekrachtigd, en vervolgens onder betooning van groote vreugde te 's Gravenhage en Brussel afgekondigd, en getrouwelijk nagekomen.

W. R. vraagt:

In 1 Kon. 12 wordt verhaalt hoe Israel van koning Rhabeam afviel. Eenigszins vreemd echter staat in dat verhaal va. 17. Welke betekenis heeft het eigenlijk?

Men leest in 1 Kon. 12 vs. 16 tot 19: Toen gansch Israel zag, dat de koning naar hen niet hoorde, zoo gaf het volk den koning weder antwoord, zeggende: Wat deel hebben wij aan David? ja ge'n erve hebben wij aan den zoon van Isai. Naar uwe tenten, o Israel! voorzie nu u huis, o David! Zoo ging Israel naar zijne tenten.

Doch aangaande de kinderen Israels, die in de steden van Juda woonden, over die geregeerde Rehabeam ook.

Toen zond de koning Rehabeam Aoram, die over de schatting was; en het gansche Israel steegde hem met steenen, dat hij stierf; maar de koning Rehabeam verklochte zich, om op een-n wagen te klimmen, dat hij naar Jeruzalem vluchtte.

Alzoo vielen de Israelieten van het huis Davids af, tot op dezen dag.

Al schijnt het 17de vers daar wat vreemd te staan, de bedoeling is duidelijk.

De tien stammen vielen van Rehabeam af, die voortaan alleen in Juda, niet meer in Israel koning zou zijn. Over Israelieten regeerde hij dus niet meer. Er woonden evenwel in de steden van Juda om allerlei redenen ook Israelieten, en die bleven onder Rehabeams gezag, als inwoners van zijn land.

Opheldering.

Ten gerieve van S. v. H. te R. en anderen die het raadt, kort geleden opgenomen, niet kunnen oplossen zij gemeld dat bedoeld wordt: de hoed.

HOOGENBIJK.

Buitenland.

Gemengo Nieuws.

Melaatschheid. Honden, ja duizenden jaren lang heeft de siekte der melaatschheid zich onder het menschelijk geslacht geopenbaard. Reeds wordt op een Egyptische papyrus, eenige duizenden jaren vóór Christus, van deze vreeselijke ziekte melding gemaakt. Gedurende al die eeuwen is de melaatschheid een ontzettende beroeking geweest; hij die er door aangetast wordt, is als levende gestorven. Tot hiertoe bleek er geen kruid tegen de melaatschheid gewassen, maar volgens een bericht in het

Engelsche blad *Mercy and Truth*, gevloeid uit de pen van Dr. C. G. S. Baronsteele, wordt een nieuwe medijla daartegen aangewend, waardoor de lijdens van pijn en smart bevrijd worden. Er is een fonds gevormd met het doel om de behandeling mogelijk te maken voor hen die daarom verzoeken. Dr. Baronsteele schrijft: »Men het geld dat door financiële hydragen verkregen werd, konden wij voor 150 lipra-lidens de behandeling met het nieuwe geneesmiddel mogelijk maken. Als de krankheid nog niet in gevorderd stadium gekomen is, kan de genezing in ongeveer twee jaar geschieden, maar alle lijdens kunnen van pijn bevrijd worden.«

Deze mededeeling sluit met de woorden: »Bijdragen om aan dezen nood te gemoet te komen, zende men aan het adres van den Lay Secretary, C. M. S., Salisbury — 19, E. C. 4.«

WINCKEL.

Officiële Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Volharren is wel zwaar en kost veel inspanning, maar het is loofend.

Het is aangenaam te kunnen mededeelen, dat op plaatsen waar door de »voormaan« der propagandisten gewerkt is, voortaan bij den arbeid niet laat, maar nog voortgaat om, zij het dan met den hengel, nog een sloorie af te vissen, of een krekje te onderzoeken. De Vereniging voor Hooger Onderwijs vraagt niet van iedereen veel, maar preneueert het recht te hebben, om op alle gereformeerde te mogen rekenen.

Pas een deel van de vereichte f 150.000 jaarlijks is verkregen. Toch tellen de Gereformeerde Kerken 217134 beijdende leden. De contributie van f 50.000, waarop thans mag worden gerekend, wordt pas door nog geen 20.000 personen bijeen gebracht.

Tuch kan worden geconstateerd, dat het gemiddeld bedrag der contributie tot hooger dan f 2.50 is gesegen. Vermoedelijk zal dit gemiddelde spoedig weer lager worden.

Hoe dat komt? Wel, er worden nieuwe terreinen ontgonnen.

Dr. nhe e Babant waren nog kort geleden als Groningen vóór 25 jaar. Men geeft in de beide provincien over het algemeen.

Groningen en Friesland betalen. Dat wil zeggen, daar vooral heeft men het a gezet dat de Vrije Universiteit geen stichting is van barmhartigheid, maar rechtstreeks voorloopt uit de roeping die de Gereformeerde Belijdenis meebrengt. Men sprekt veel van het verdienste van het leven, dat is goed, maar dan moet men hiet niet aan te oppervlakkige zoeken.

»Verdieping« van het leven voert tot inzicht der roeping. Voor de studeerenden is het dus roeping om aan de Vrije Universiteit zich te laten inschrijven. Is het Calvinisme zelfs meer dan één Universiteit voor de geloovigen waard, dan is een paar jaar studie meer voor de toekomstige leiders niet verspild.

Een der senooten vruchten van de verdieping van het gereformeerde leven is verantwoordelijkeheidsgevoel. De Kerken en de Scholen onderhouden. Het collecteren voor de kosten aan de »eredienste« verbonden, valt hoe langer hoe meer weg, terwijl ook het betalen van plaatsengeld door vane, nog meer: *lijmdeig*, bijdragen wordt vervaagen.

Zoo ook bij de enige Universiteit naar Gods Woord bevelen en op het Woord gegrond. Eeuvel, dat moet geleerd.

Sparen kost inspanning, geven vraagt zelfverloochening, betahng van het verschuldigde vloet uit gehoorzaamheid voort.

In de Noordelijke provincie komt men zachtjes aan tot de hoogste trap.

Mogen spoedig de overige provincien volgen. Voor ruim twee honderdduizend beijdende leden is het getal van 20000,— duizend contribuanten nog veel te weinig.

De heer A. Lauwers, proponent te Brussel, verzoekt den Kerkeraad van Gereformeerde Kerken in Nederland, met het oog op zijn veelvuldige afwezigheid, alle correspondentie, betrekking hebbende op door hem te vervullen spreukbeurten, te adresseren aan Ds. Chr. Warner, 209 Brusselse Steenweg, Vorst bij Brussel.

Gereform. Traktaatgenootschap „Filippus.“

De derde zekting traktaaten over het jaar 1919 wordt den leden gratis en franco toegezonden. Namens het Bestuur van »Filippus.« Wolvega, 29 Nov. 1919. J. Ter Borg, Secr.

Ingezonden Stukken.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

KOOTWIJK.

Eben Haizer, »tot hietoe hielp ons de Heere«, dat belijdt, met lof en dank aan den Heere, Kootwijks Kerk ook nu.

Op heden den 26 Nov. mocht de eerste s'een geld van het Kerkgebouw der Geref. Kerk, door den eueritus predikant Ds. J. H. Houtzagers, daartoe door den Kerkeraad aangewezen.

Dat de Geref. Gem. te Kootwijk zich nu weldra in het bezit mag zien gesteld van een eigen Kerkgebouw, is een zegen dien wij naast God danken aan den steun der Kerken in ons Vaderland en de liefde van de vele meelende Broeders en Zusters.

Voor den bouw en inrichting van het Kerkgebouw is ongeveer f 18000 noodig. Kootwijks Kerk draagt door geregeerde maandelijksche collectie voor het fonds van Kerk en Pastorie het hare naar vermogen bij; ook is de grond voor het Kerkgebouw gegeven.

Tal van Kerken in ons land hebben krachtigen steun geboden, en de hoofdstad gaf het bewijs hoe door kerkcollectie krachtige steun kan worden, daar die te Amsterdam ruim f 1400 heeft opgebracht. Enkele vrienden hebben ons met bijzondere liefde gedend, met name de heeren G. Dekker c. s. te Hilversum die, na eerst in de *Kerkbode* de zaak te hebben aanbevolen, voor onze Kerk bijdrachten circa f 260.

Hartelijk danken wij die broeders voor deze liefde. Mochten ook op andere plaats n broeders en zusters zich aangeden om op deze wijze Kootwijks Kerk te steunen, want, hoe dankbaar ook, toch zij wij nog op verre na niet waar wij zijn moeten.

Op heden is een totaal bedrag van f 20.000 bijeen, maar nu ontbreekt ons nog ruim f 10.000, want Kootwijk heeft niet alleen een Kerk n o-dig, maar ook een Pastorie, want de Gemeente die uren ver is uitgestrekt, heeft dringend behoefte aan een predikant, die van uit het centrum de wijdverreidte gemeente bearbeidt in de groote afstanden per f 15 afleggen kan. Voor den aankoop van de Pastorie, waarvoor zeer geschikt gebouw met gronden is aangeboden, komen wij nog ruim f 10.000 te kort,